

вославни тумачи показују да им није стало само до просте апологетике историчности библијских чуда, нити до идеолошког дистанцирања од историјског критицизма, већ до креативног трагања за теолошким садржајима библијских чуда која их чине увек актуелним, увек садашњим,

како у Православној Цркви тако и у теологији.

Предраг Драгутиновић
(pdragutinovic@bfspc.bg.ac.rs)

*Православни богословски факултет
Универзитета у Београду*

□

УДК / UDC: 271.2-312.47-526.62(049.32)
271.2-534.35(049.32)
75.052.046"10/17"(049.32)

Теолошки погледи / Theological Views
Година / Volume LV
Број / Issue 2/2022,
стр. / pp. 383–386.

DOI: <https://doi.org/10.46825/tv/2022-2-383-386>

Бојан Миљковић, *Чудојворна икона у Византији*

Посебна издања / Византолошки институт Српске академије наука
и уметности, Београд, књ. 45

Београд: Византолошки институт Српске академије наука
и уметности, 2017.

333 стр. ; 24 cm

ISBN 978–86–83883–25–7

Монографија под насловом *Чудојворна икона у Византији*, као једна од релативно новијих едиција Византолошког института САНУ, представља значајан допринос изучавању историје иконографије у православној Византији. Истовремено, она даје и позитиван импулс у правцу подробнијег разумевања феномена иконе и њене догме у српској историографији и богословском

учењу о светим иконама. Аутор ове књиге је др Бојан Миљковић, виши научни сарадник при Византолошком институту САНУ. Сама монографија представља заправо допуњени докторски рад аутора, који је одбрањен 2012. године на Филозофском факултету Универзитета у Београду. Текст монографије је подељен на три дела под називима: Ἀρχή, Δόγμα и Προᾶξις. Изузев три основна де-

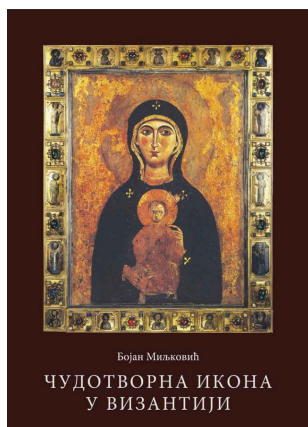
ла, књига садржи и епилог на српском и енглеском (стр. 285–305). На концу књиге (стр. 307–333) налази се добро израђен регистар имена и појмова који стилем умногоме подсећа на регистар у познатом делу *Историја Византије* професора Острогорског.

Први део књиге *Ἀρχή* (стр. 23–52) обухвата проучавање појма иконе и иконографије, али и корене иконоборства. Аутор се аналитички бави проблематиком културолошких, цивилизацијских и религиолошких сусрета паганства и јудеохришћанства, те свтописамских корена и јудејских предања који су утицали на појаву изображења светих ликова. Следствено, цивилизацијско–културолошки сусрет библијског наслеђа са грчко-римским светом је изродио на пољу православне вере Византије, упркос свим јеретичким кризама, феномен светих икона. Осим тога, аутор се бави феноменом појаве иконоборства у доба ромејског василевса Лава III Исавријанца путем разматрања најранијих пројава иконоборацких тенденција, чије корене идентификује у ранијим вековима првог миленијума хришћанства. Последњи наслов првог дела, који носи назив *Айолоџија иконе и нерукошворени образи*, доноси садржајно излагање о поменима неколицине нерукошворених образа и икона у Православној Цркви, њиховој чудотворности, као и најстаријем помену чудотворне иконе (стр. 49).

Други део књиге под називом *Δόγμα* (стр. 53–86) започиње описом седница Седмог васељенског сабора у Никеји. Свети оци том приликом читају агиографске и догматске списе који сведоче у прилог отачке и предањске оправданости употребе и поштовања светих икона, те њихове чудотворности која долази од Божије силе. У низу упечатљивих примера истиче се и икона Христовог Распећа ради чије пројаве чудотворства група богохулних Јевреја прима православно крштење. Сведочанства са седница доносе обиље исказа о чудотворности светих икона и реликвија. Наслов *Герман I, Јован Дамаскин, Георгије Киџранин и саборски орос* (стр. 66–72) говори о догматској борби и апологетској одбрани икона од стране светих отаца. Последњи наслов другог поглавља — *Обнова иконоклазма* (стр. 73–86) доноси историјски приказ борбе за свете иконе у Другом иконоборству, у периоду од Никеје 787. до коначне победе православља и славне литије са светим иконама 843. године.

Трећи део књиге под називом *Πράξις* (стр. 87–283) представља њен најобимнији део. Аутор започиње анализу теме описом пристизања многих чудотворних икона у Константинопољ у X веку. Почевши од 96. странице аутор расправља о настанку нових агиографских сведочанстава у X веку везаних за свете иконе. На-

слов *Храм Богородице од Извора* доноси сведочанство о томе да нису само сликане иконе, већ да су и мозаичне представе Пресвете



те Богородице имале чудотворну силу. Наслов *Царски ђаладијуми* (стр. 104–106) односи се на проучавање везе ромејске војске са чудотворним иконама

ма Увек-Дјеве Марије у X веку. Управо о томе приповедају и оновремени историографски извори попут Лава Ђакона и Јована Скилице. Истичу се потом примери иконе Пресвете Богородице са победничке литије цара Јована Цимискија, икона Богомајке коју је у руци држао император Василије II приликом боја на Абидосу и низ сведочанстава о ношењу чудотворних икона приликом војних кампања византијских царева у XI веку.

Након наслова *Две чудесно ошкривене слике* аутор започиње казивање о најпознатијим светињама цариградских икона и представама светих ликова: *Анџифонијиса* (стр. 117–129), *Влахернска Богородица* (стр. 129–146), *Халкијиса* (стр. 146–158), *Аџисоријиса* (стр. 158–167), Богородица *Н ΧΕΙΜΕΥΤΗ* (стр.

167–168), *Одигиџирија* (стр. 169–209), *Богородица Римска* (стр. 209–210) и *Киријиса* (стр. 210–217). Међу поменутим и чудотворним светињама нарочито се својим утицајем на веру и богослужбени живот Цариграда, али и целог православног света, истичу иконе *Влахернске Богородице* и *Одигиџирије*. За прву светињу, која је чувана на Влахернама, везано је *Обично чудо* звано још и *Чудо њејшкa*, када је ова икона по сведочанству савременика лебдела у ваздуху. Представа Пресвете Богородице *Влахернисе* била је заступљена у државној и војној идеологији на примерцима кованог царског новца и печата високих државних и црквених достојанственика. Када је реч о представи *Одигиџирије*, то јест композицији у оквиру које Пресвета Дјева носи Богомладенца у рукама, она је постала најзаступљенија у култу светих икона.

После приповести о најчувенијим чудотворним иконама ромејске престонице, следи историјско-хронолошки опис најчувенијих икона у Византији у доба династије Комнина, а које је претходило крсташкој похари престонице 1204. године. Након поменуте пљачке Константинопоља бројне иконе су украдене и однесене на Запад, док се многи губи историјски траг. У наслову *Трајезунтско царство и Мореја* (стр. 250–256) аутор говори о поштовању чувених икона у имено-

ваним државама. Оне су деловале као малобројни, правни наследници РOMEЈСКЕ империје и уједно њени последњи издаци у XV веку.

Сажимајући значај ове књиге можемо закључити да је њен садржај слојевит и тематски педантно устројен. Он пружа систематску презентацију развоја, разноликости и места богослужбене употребе и поштовања чудотворних икона у Православној Цркви на просторима Византије. Осим заступљеног стила историографске наратије, аутор показу-

је добро познавање православног богословља иконе и иконоборачке контроверзе. Стога, ову књигу која је публикована у издању *Византjолошкој инстjтjутиа СА-НУ* препоручујемо као корисно штиво за црквено-историјске и литургиолошке дисциплине свеукупног теолошког спектра.

Ђакон Славиша Тубин

(slavisa.tubin91@gmail.com)

Епархија зворничко-тузланска

□

УДК / UDC: 27-67:7(049.32)

Теолошки погледи / Theological Views

Година / Volume LV

Број / Issue 2/2022,

стр. / pp. 386–389.

DOI: <https://doi.org/10.46825/tv/2022-2-386-389>

Одговорена питања

Владимир Коларић, *Хришћанство и уметности*

Теопoетика, књ. 1

Београд: Biblos Books, 2021.

167 стр. ; 20 cm

ISBN 978–86–6098–003–0

Једна од необичнијих особа, годинама присутна, али ненаметљиво, упркос жестоким текстовима на много поља, коју можемо претпоставити као важан фил-

тер између световног у мир духа и душе јесте теоретичар умјетности и културе др Владимир Коларић. Ако бисмо жељели да важност позиционирања умјет-